

Yttrande över remiss från Umeå kommun angående Umeå kommuns lokala miljömål 2019 (KS-2019/00214)

Sammanfattning

- Sveriges lantbruksuniversitet, SLU anser att föreslagna miljömål, framförallt inom klimatdelen, lyfter fram viktiga aspekter för kommunen att följa upp, förbättra, samt bevaka.
- Med tanke på nuvarande status för flera av miljömålen anser SLU att kommunen speciellt bör prioritera 1) Klimatfrågan (inklusive hållbart resande), 2) Bevarandet av brukad jordbruksmark och förbättringen av den biologiska mångfalden i naturliga ängs- och betesmarker, 3) Lokal livsmedelsproduktion (både ekologisk och konventionell) och 4) Grundskolornas möjlighet till skolskog och skolodling.
- SLU anser att det är viktigt att upprätta en långsiktig plan för restaurering och kontinuerlig gräsmarksförvaltning för bevarandet av den biologiska mångfalden.
- Umeå har en unik infrastruktur i direkt anslutning till staden genom SLU:s och Umeå universitets anläggningar på Röbbäcksdalen. En utveckling av ett grönt campus på Röbbäcksdalen i samverkan mellan kommunen och universiteten skulle kunna bidra till flera av miljömålen.
- SLU är positiv till att Umeå kommun vill använda sig av en koldioxidbudget i arbetet med utsläppsminskningar. Det är önskvärt att använda sig av en standardiserad budget så att det blir möjligt att jämföra olika geografiska enheter emellan, som t.ex. den som Länsstyrelsen i Västerbotten tagit fram med hjälp av forskare vid Klimatledarskapsnoden på Uppsala universitet.
- SLU är positiva till målen om fossilfrihet, men tycker att målet måste preciseras tydligare och göras uppföljningsbart genom att ange tydliga årliga utsläppsminskningmål av koldioxid för kommunens geografiska område. Att vara fossilfri betyder inte per automatik att man når de

utsläppsminskningar som är nödvändiga. Utsläppsminskningmål formuleras bäst genom en tydlig koldioxidbudget.

- SLU ser positivt på att kommunen gjort en undersökning av kommuninvånarnas konsumtionsvanor som visar det stora klimatavtryck (11,7 ton/år) invånare i kommunen har. Detta underlag kommer att vara viktigt i kommunens arbete med att minska invånarnas klimatavtryck. Även detta mål behöver preciseras tydligare med årliga minskningsmål och uppföljning av dessa mål. En handlingsplan för att nå målet 1 ton per invånare och år är nödvändig.
- Eftersom kommunen som organisation endast har direkt rådighet över en liten del av koldioxidutsläppen behöver kommunen - för att klara de utsläppsminskningar som krävs - upprätta samverkan mellan näringsliv, privatpersoner, föreningar och det offentliga samt söka stöd av personer med kunskap i energi och klimat. Detta samarbete måste utvecklas och stärkas liksom regional och nationell samverkan.
- SLU vill att miljömålen ska 1) ha väl definierade delmål om tidsperioden är längre än 10 år för slutmålet 2) ha ett definierat startvärde som målet mäts emot om målet är ökning eller minskning, 3) ambitiösa mål som syftar till kvantifierade förändringar (ökningar/minskningar).
- SLU önskar mer väldefinierade och konkreta åtgärdsförslag. Många av de åtgärder som anges som exempel är luddigt formulerade med ordval som ”främja”, ”uppmuntra” och ”säkerställa”. En åtgärd behöver vara betydligt mer konkret och väldefinierad för att fungera.

Generella synpunkter

Indelning, sidan 5

I inledningen av dokumentet skriver författarna att strävan är att målen ska vara smarta, dvs specificerade, mätbara, användbara, rimliga och tidsatta. Författarna har tagit fasta vid en vanlig modell för formulering av projekt – eller personlig utveckling där bokstäver (i detta fall i ordet SMART) står för krav man vill sätta på målen. I litteraturen finns det olika beteckningar för vad bokstaven A i SMART står för. A kan stå för accepterat, men också för attraktiv eller ambitiöst, dock normalt inte användbart. Övergripande kan man inte säga att de målen som beskrivs i dokumentet är just ambitiösa. I ett antal fall har målen redan uppfyllts med råge vilket gör hela processen med att sätta mål överflödigt. Långsiktighet är viktigt, men många mål verkar ha en tidshorisont på 20 år, vilket är en mycket lång period. För lång tidshorisont kan senarelägga viktiga åtgärder, vilket i slutändan kan göra att målet inte nås.

Bevara brukad jordbruksmark, betesmark och kärnområden ..., sidan 7

SLU anser att målet att endast bevara arealen är för defensivt. Kommunen borde kunna satsa på att förekomsten av dessa naturtyper ska öka med t.ex. 10 %. Älvstränder, vägkanter och ej plöjda, naturliga ängs- och betesmarker med höga naturvärden förekommer på flera platser i kommunen. Naturliga slåtter- och betesmarker tillhör de absolut artrikaste miljöerna och är viktiga för såväl kärlväxter som pollinerande insekter. Kommunen bör sträva efter att aktivt förvalta dessa miljöer genom återupptagen slåtter och/eller betesdrift.

Rimligen bör huvudansvaret för skötsel av ängs- och betesmarker ligga på de personer på Umeå kommun som arbetar med miljöfrågor och förvaltning, dvs. kommunekologen i samarbete med förvaltningsfunktionen som jobbar med skötsel av parker och andra miljöer.

Nulägesbeskrivning bör upprättas om status av naturliga ängs- och betesmarker i kommunen. Ta hjälp av kartsnitt från ängs- och betesmarksinventeringen samt artportalens inrapporterade förekomststoppifiter av hävdgynnade och hotade arter i kommunen.

Förslag på åtgärder:

- Upprätta en långsiktig plan för restaurering och kontinuerlig gräsmarksförvaltning.
- För att säkra den långsiktiga finansieringen av verksamheten kan kommunen söka tillgängliga, riktade EU-stöd för skötsel av värdefulla slåtter- och betesmarker.

Erbjuda lokala livsmedel, sidan 8

Det lokala lantbruket är viktigt för att bevara det öppna landskap som är första steget för en bevarad biologisk mångfald. Detta borde framgå i inledningen av denna punkt (och är förmodligen också varför den listas under biologisk mångfald).

Integrera och synliggöra ekosystemtjänster, sida 8-9

Med ekosystemtjänster menas de funktioner som ekosystemet har som kan gynna människor, där biologisk mångfald **kan** vara en. I detta avsnitt kopplar författarna ihop ekosystemtjänster med biologisk mångfald som om resultatet av tjänsten **är** biologisk mångfald.

På Röbbäcksdalen bara 2 km från centrum finns unika forskningsanläggningar med tydligt grönt fokus. SLU dominerar med sin fältforskningsstation, forskningsladugård, samt biomassateknologiskt centrum, men även Umeå universitet har verksamhet genom sina fiskdammar. SLU:s verksamhet ingår även i SITES (Swedish infrastructure for ecosystem sciences). Via SITES följs exempelvis vattenkvaliteten i Röbbäcken och Degernäsbäcken, två viktiga vattendrag för Umeås stadsdelar väster om älven. Utöver myndigheterna finns flera intressenter inom den gröna näringen på plats, t.ex. Hushållningssällskapen,

Svensk maskinprovning, Växa Sverige, m.fl. Här finns en potential att utveckla ett grönt campus, med inriktning på närproducerad matproduktion och tillhörande ekosystemtjänster. Redan idag förs diskussioner om att utveckla ett grönt campus på Röbbäcksdalen, dessa kan med fördel intensifieras för att se hur området skulle kunna användas.

Målets beskrivning kan med fördel förtydligas. Var ska ekosystemtjänster integreras? I kommunens arbete? I stadsplaneringen? Bland innevånarna?

Kommunen bör ta fram delmål med 3-4 års längd som tydligt visar att man är på väg i rätt riktning. Senast 2040 är en mycket lång period för ett så viktigt mål, utan att ha tydligt definierat hur man ska komma dit.

Indikatorerna som är föreslagna är avstånd till naturreservat eller skid/motionsspår. Om kommunen vill jobba med biologisk mångfald måste andra indikatorer väljas, som specifika arter man vill följa (varför inte storspov som är länets landskapsdjur och hotad art) eller antal rödlistade arter i kommunen. Data kan erhållas från Artportalen på SLU:s webb.

Grundskolor ska ha möjlighet till skolskog och skolodling, sidan 11

Exemplet på åtgärd att ”främja nyttjandet av skolskogar och odling” är ingen åtgärd. Att främja något är ett odefinierat begrepp, en åtgärd måste vara mer konkret och tillämpbar. För att det ska vara en åtgärd måste man därför beskriva hur man ska främja nyttjandet.

Förslag på åtgärd: Här vill SLU återigen peka på möjligheterna med ett grönt campus på Röbbäcksdalen, se kommentar ovan under punkten ”Integrera och synliggöra ekosystemtjänster”. Röbbäcksdalens fält, Degernäsbäcken och Röbbäcken, kan vara av intresse för skolorna, t.ex. som utflyktsmål och för laborationslektioner i naturen.

Bevara och tillgängliggöra natur- och rekreationsområden, sidan 12

En mycket viktig åtgärd som borde återkomma på fler ställen. SLU vill lägga till att dessa mål även bör vara mer kortsiktiga (3-4 år) än det övergripande målet för att säkerställa att det övergripande målet i slutändan kan följas upp.

Mer hållbart resande, sidan 17

Förslag på åtgärd: Umeå kommun har tagit fram ett mycket ambitiöst cykeltrafikprogram, som man behöver lyfta fram. Ett exempel på åtgärd är att starta samarbeten med större arbetsgivare i staden för att informera om de förändringar man planerar för att underlätta cykelpendlingen i kommunen.

Tillgänglighet till områden med god ljudmiljö, sidan 19

Det är viktigt att kommunen följer upp bullernivåerna när västra länken börjar användas. I dokumentet nämns Bölesholmarna som ett område med god ljudmiljö. Det är mycket möjligt att den ganska branta slänten ned mot älven bromsar ljudet, men potentiellt skulle detta område även kunna påverkas av trafiken på västra länken.

Miljövänligare byggnader, sidan 19

Kommunen borde kunna fokusera på att sätta mål för det egna bolaget Bostaden och på så sätt gå före och visa vägen. Om det är det man menar i sitt nuvarande mål bör det förtydligas.

Åtgärden uttrycks än en gång för diffust; man ska ”uppmuntra”. Hur tänker man sig att göra detta, framförallt med privata bolag som bygger?

Stärka kulturmiljöer, sidan 20

Målet är föredömligt nog på en överskådlig tid, dock finns ingen utgångstid att jämföra med, vilket gör målet verkningslöst. Kommunen bör dessutom kunna kvantifiera önskad minskning för målet, annars blir det i praktiken ett mål där det inte får öka, snarare än att det ska minska.

Minska miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor, sidan 21

Återigen saknas ett referensvärde som målet ska jämföras mot i målbeskrivningen.

Indikatorn Miljökrav vid upphandling är en vid beskrivning när målet är att minska miljö- och hälsofarliga ämnen. Bra om man som indikator även identifierar vilka ämnen som man ställer krav på i sin upphandling.

Erbjuda större andel ekologiska livsmedel i kommunala verksamheter, sidan 22

Här borde man ha en samsyn med tidigare mål om ökad andel lokalproducerad mat. Ekologisk matproduktion är relativt väldefinierad, men konventionell kan se väldigt olika ut. I norra Sverige är odlingen mindre intensiv och mindre bekämpningsmedel förekommer än på många andra platser i världen. Man bör därför fråga sig hur stor andel ekologiska livsmedel som också förväntas vara lokalproducerade. Nu finns två mål 1) 40 % lokalproducerat och 2) 50 % ekologiskt. Är det idag möjligt för små, lokala, ekologiska producenter att vinna en upphandling hos Umeå kommun med tanke på de volymer som kan krävas?

Minska utsläpp av kemikalier och plast, sidan 23

Återigen saknas ett referensvärde som målet ska jämföras mot i målbeskrivningen.

Klimat – Vi ska vara fossilfria, sidan 25-26

Koldioxidbudget – Umeå kommun ska uppfylla sin del av Parisavtalet

Det går att räkna ut hur mycket återstående koldioxid som är möjlig att släppa ut om världens länder ska hålla vad de förbundit sig till i Parisavtalet - en global koldioxidbudget. Det går också att räkna ut hur stor del av del globala koldioxidbudgeten som tillfaller Umeå kommun. På senare år har metoder utvecklats för att på ett rättvist sätt fördela den globala koldioxidbudgeten till olika geografiska nivåer, till exempel länder och kommuner. Länsstyrelsen i Västerbotten samt 16 andra kommuner och län i landet har tagit fram en koldioxidbudget för respektive geografiska område med hjälp av forskare vid Klimatledarskapsnoden på Uppsala Universitet ^{1,2}.

Klimatdelens mål 1 (Fossilfritt Umeå 2040), 2 (Fossilfri kommunkoncern 2025) och 3 (Fossilfri fordonsflotta) i Umeå kommuns miljömålsdokument bör ställas i relation till en *koldioxidbudget med årliga utsläppsminskningkrav*. Det är klokt att ha strategier som tidigt kan sättas in om utvecklingen inte går i rätt riktning.

- a. Utsläppsminskningar bör följas upp oftare än en gång per år, eftersom:
  - i. Det är kritiskt att radikala utsläppsminskningar sker omedelbart de närmsta åren genom förändrat beteende och effektivisering av energianvändning
  - ii. Sverige riskerar att tvingas göra kraftfullare åtgärder i framtiden, med större negativa effekter på samhället, om vi misslyckas att minska utsläppen kraftigt de kommande åren³.

Vad det gäller mål 4 (Invånarna ska minska sin konsumtionsbaserade klimatpåverkan) är det positivt att kommunen tar fram en handlingsplan för minskad konsumtion bland invånare.

Transporter

Utrikes och inrikes transporter utgör en stor del av kommunens utsläpp. Trafikverket pratar om tre sätt att minska inrikestrafikens utsläpp: transporteffektivisering, effektivare fordon, byte till förnybar energi. Eftersom hållbart nyttjande av biodrivmedel bara kommer att räcka till en förhållandevis liten del av omställningen behöver effektivisering och minskad energianvändning

---

¹ Kevin Anderson, Jesse Schrage, Isak Stoddard, Aron Tuckey and Martin Wetterstedt (2018). Koldioxidbudget för Skellefteås kommun 2020-2040. Klimatledarskapsnoden, Uppsala universitet, Sverige.

² Kuriakose et al. (2018) Quantifying the implications of the Paris Agreement for the city of Manchester. Manchester city, UK
<http://www.manchesterclimate.com/sites/default/files/Manchester%20Carbon%20Budget.pdf>

³ Anderson m.fl. (2019) Koldioxidbudget för Västerbottens län, sammanfattning för beslutsfattare. Klimatledarskapsnoden Uppsala universitet

stå för en större del. I ett mer transporteffektivt samhälle föreslår trafikverket en 25 % minskning av personbilstrafik innan 2030 som framför allt bör ske i städer. Detta innebär att kommunen bör planera och utveckla bebyggelse för minskad biltrafik samt ökad tillgänglighet för bilfria alternativ som gång, cykel och kollektivtrafik. Se även förslag på åtgärd under rubriken ”Mer hållbart resande” ovan. Exempel på åtgärder föreslagna av trafikverket ⁴:

- Minskat utrymme för bilinfrastruktur och parkering, samt lägre hastigheter
- Tätt, centralt, kollektivtrafknära, funktionsblandat
- Utformat för gång, cykel, kollektivtrafik, samordnat gods
- Fördubblat utbud kollektivtrafik
- Resfria möten, e-handel

Specifika synpunkter

1. På sidan 25 i kommunens remisshandling står det i sista meningen första stycket ” För att motverka detta behöver de *fossila utsläppen* snabbt minska för att vara nära noll år 2050”. Riksdagen har beslutat om att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser⁵. Det borde således stå *växthusgaser* alternativt *koldioxid* och inte fossila utsläpp i kommunens dokument.
2. Rubrik på sidan 25; *Klimat – Vi ska vara fossilfria*. Att vara fossilfri betyder inte per automatik att Sverige når de utsläppsminskningar som är nödvändiga. Utsläppsminskingsmål formuleras bäst genom en tydlig koldioxidbudget. Umeå kommun bör genom att anta en koldioxidbudget, med en utsläppsminskingsplan, uppfylla sin del av Parisavtalet.
3. Det är inte tydligt, exakt vilka utsläpp som innefattas i Mål 3 Fossilfri fordonsflotta i kommunens dokument på sidan 26. Menas kommunkoncernens fordon, eller samtliga fordon som befinner sig inom kommunens geografiska område? Oavsett vad som menas är det lämpligt att ställa utsläppsminskningarna i denna post i relation till en koldioxidbudget med årliga utsläppsminskingskrav.

---

⁴ Johansson, H. Möjliga vägar till fossilfri transportsektor och hur trafikverket bidrar till det. <https://handelskammaren.com/wp-content/uploads/2019/01/G-Milj%C3%B6tillst%C3%A5ndsrapport-2019-H%C3%A5kan-Johansson-Trafikverket.pdf>

⁵ Sveriges miljömål – begränsad klimatpåverkan (2018)
<http://www.sverigemiljomal.se/miljomalen/begransad-klimatpaverkan/>

Beslut om detta yttrande har på uppdrag av rektor fattats av dekan Göran Ståhl vid fakulteten för skogsvetenskap efter föredragning av koordinator Fredrika von Sydow. Innehållet har utarbetats av forskare Johanna Wallsten, institutionen för norrländsk jordbruksvetenskap; universitetslektor Dianne Staal Wästerlund och forskningsingenjör Helena Forsman, båda vid institutionen för skoglig resurshushållning; Postdoktor Magnus Magnusson, institutionen för vilt, fisk och miljö.

Göran Ståhl

Fredrika von Sydow